

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1051243/4

בבית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אוריאל לביא – אב"ד, הרב שלמה תם, הרב דוד מלכא

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אורית מדר ועו"ד יחזקאל גרוסברג)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד פרופ' דב פרימר וטו"ר משה מיטלמן)

הנדון: כתובה וחלוקת רכוש

פסק דין

הצדדים נישאו בחופה וקידושין כדת משה וישראל בארה"ב, והתגרשו בגט פטורין כדת משה וישראל בבית הדין בבית הדין בירושלים.

ביום סידור הגט אושר הסכם הגירושין, המצורף לתיק. חלק מהנושאים הכרוכים בגירושין הוסדרו בהסכם הגירושין, אולם שאלת זכאות האישה לתשלום הכתובה וקביעת שווי הסכום הנקוב בכתובה, והמחלוקת ביחס לחלוקת הרכוש המשותף, כל אלו נותרו ללא הכרעה.

בהתאם להסכם הגירושין תביעת הכתובה והתביעה לחלוקת הרכוש התבררו בבית הדין, ולהלן פסק הדין.

הדיונים שקדמו לסידור הגט עסקו בשאלות אחרות, ובנושאים השנויים במחלוקת התקיימו שני דיונים, הראשון ביום ג' ניסן תשע"ו (11/04/2016), להלן "הדיון הראשון", והשני ביום כ"ב סיון תשע"ו (28/06/2016), להלן "הדיון השני". לאחר שהתקבלו סיכומי טענות הצדדים, להלן פסק הדין ביחס לשתי התביעות.

שטר הכתובה

זכאות האישה לכתובה

בשטר הכתובה שביד האישה נקוב סך 200 זוז ועוד 200 זקוקים. עלינו לקבוע כיצד לשערך סכום זה למטבע הנוהג בימינו, וכן עלינו להכריע בשאלה העקרונית של זכאות האישה לתשלום הכתובה בנסיבות המיוחדות של מקרה זה.

נפתח בבירור השאלה השנייה, שהרי בהיעדר זכאות לתשלום הכתובה אין צורך לקבוע את השערך.

הצדדים גרו יחד בארה"ב, ותביעת הגירושין הוגשה מטעם האישה בעת שהבעל שהה בארץ. כתוצאה מתביעה זו עוכבה יציאת הבעל מהארץ, ולאחר שנותרו ערביות מתאימות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להבטחת חזרתו של הבעל לדיון, בוטל עיכוב היציאה מהארץ. לבסוף הצדדים התגרשו בהסכמה ע"פ הסכם גירושין וללא הסכמה ביחס לתשלום הכתובה.

האישה מבקשת לחייב את הבעל בתשלום הכתובה ותוספת הכתובה ופיצוי הולם, זאת מאחר ולא היה מנוס מגירושין עקב ליקויים קשים שהתגלו אצל הבעל בהיותו עקר. האישה גם טוענת על היעדר כוח גברא, וכי רק באמצעים תרופתיים הוא מסוגל לקיים יחסים. הבעל מבקש מבית הדין לדחות תביעה זו, וטוען שבנסיבות המיוחדות של נידון זה האישה אינה זכאית לכתובה.

ביחס לזכאות האישה בתוספת הכתובה כשהצדדים התגרשו ללא הסכם המסדיר את נושא כתובה, הדבר תלוי בשאלה אם הגירושין יצאו ממנו ואז היא זכאית, או יצאו ממנה ואינה זכאית, כפי המבואר בטור אה"ע סי' קיח, שכתב:

"מי שהיא תובעת לבעלה לגרשה ויצאו הגירושין ממנה, אין לה מן הדין לגבות זולתו מה שהיא טוענת ויתברר מסכום נדוניתה. ולא נחוש למה שימצא כתוב ממנה בכתובה ... ולא יחוש הבעל לכתוב ולהוסיף על עצמו ... לענין שתשאר נשואה עמו ולא תבקש גירושין, בענין כזה אמרו חכמינו ז"ל כי כתב לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למיפק ולמיסב לא כתב לה ... ואם תבע הוא הגירושין, אינו יכול לגרשה אלא לרצונה או לאחר שיפרע לה כל סכום כתובתה עיקר ונדוניא ותוספת."

מבואר בדברי הטור, שאם הגירושין יצאו ממנו לאחר שהוא תבע את הגירושין - "אינו יכול לגרשה אלא לרצונה או לאחר שיפרע לה כל סכום כתובתה עיקר ונדוניא ותוספת". משא"כ אם האישה תבעה גירושין "ויצאו הגירושין ממנה", לא תוכל לקבל את מה שהבעל התחייב לה כנגד הנדוניא, ולא תוספת כתובה או מתנות.

הטור דייק בלשונו וכתב: "מי שהיא תובעת לבעלה לגרשה ויצאו הגירושין ממנה", דהיינו אין די בתביעת גירושין, אלא בנוסף לכך - "יצאו הגירושין ממנה", שאם הוגשה תביעה מצד האישה והתברר שהבעל גרם בהכרח לגירושין, אין לשלול את זכאות האישה לתשלום הכתובה.

כמה אחרונים הביאו דברי הטור כהלכה פסוקה. כך בספר פרי האדמה (להג"ר רפאל מיוחס ז"ל) ח"ג דף לו. וכן בספר בית דוד (להג"ר יוסף דוד ז"ל משאלוניקי) חלק אה"ע סי' סה (דף נו:). בספר עטרת דבורה ח"א סי' לו הדברים הובאו בהרחבה, והובאו שם דברי החזו"א חלק אה"ע סי' סט ס"ק כב שבאר הלכה זו של חיוב תוספת כתובה במקרים שונים. החזו"א קבע שבכל אחד מהמקרים העיקרון הקובע בהלכה זו הוא חיוב הבעל בתוספת כתובה כשהגירושין יצאו ממנו ושליטת הזכאות לתוספת כתובה כשהגירושין יצאו ממנה. אמנם החזו"א לא הזכיר מדברי הטור, ולפי דרכו קבע שבמורד ומדיר, למרות שהבעל חייב לתת גט בעקבות תביעת האישה, הוא יחוייב גם בתוספת כתובה, ובאר הטעם:

"דכל שהוא מעיק לה, הוי כמוציאה מדעתו, וכ"כ בהגמ"ר להדיא ... ויש מקום לומר דאלו שכופין אותו להוציא מודה ר"ח דיש להן, דכיון דאנוסה היא, חשיב כמוציאה הוא."

בספר פני יצחק ח"ב (דף נב:) הביא מדברי הטור, וכתב:

"הנה מבואר דכל זמן דהאישה תובעת מבעלה שיגרשנה אינה וכו' לגבות ממנו רק מה שהכניסה לו דוקא, אבל תוספת שהוסיף לה מדלילה בכתובה אינה גובה כלל, דאדעתא למיסב ולמיפק לא כתב לה. ואם הוא תובע הגירושין שרצונו לגרשה אזי חייב לפרוע לה כל סכי כתובתה גם התוספת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלל כמבואר בדברי הרא"ש ז"ל הנ"ל וכו' מיירי אם היא תובעת הגירושין מבעלה בשאט נפש בלתי שום סיבה, וכמו כן אם הוא תובע לגרשה בלי שום סיבה כלל".

וכן בספר חק ומשפט (להג"ר חיים טולידאנו ז"ל) סי' קפה נשאל – "מי שנשא אישה ונשבע לה שלא ישא אישה אחרת עליה ... ובתוך עשר שנים עבר על שבעתו ונשא אישה אחרת". השיב הג"ר חיים טולידאנו ז"ל לחייבו בעיקר כתובה ובתוספת הכתובה, ובתוך דבריו באר שאף אם האישה תתבע את הגירושין לא הפסידה את הכתובה עקב תביעה זו, וזו לשונו:

"ראיה ממ"ש הטור אה"ע סי' קי"ח מי שאשתו תובעת גירושין ויצאו ממנה הגירושין שאין לה מן הדין לגבות ... מבואר בהדיא דכל שהוא היה סיבה בגירושין, חייב לפרוע לה כל מה שכתוב בכתובה. והכא בנד"ד אע"ג שהוא אינו תובע הגירושין, הוא נתן אצבע שעבר על תנאו וכמי שתובע דמי. וכן דייק לשון הטור ברישא מי שאשתו תובעת הגירושין ויצאו ממנה הגירושין, ור"ל לאפוקי היכא שתובעת הגירושין אבל לא יצאו ממנה, כגון שבאה מחמת טענה כנ"ד, שאע"פ שהיא תובעת גירושין לא יפחות לה כלום".

בפוסקים הנ"ל לא נזכר שכאשר האישה תבעה גירושין, התנאי לחיוב הבעל בכתובה הוא שניתן פסק דין לחיוב הבעל בגירושין. אלא גם בהיעדר פסיקה לחיוב הבעל בגט, ביה"ד יכול לקבוע שהגירושין יצאו ממנו. כך המשמעות הברורה בדברי הפני יצחק והחק ומשפט הנ"ל, וכן נראה בדעת החזו"א שבסי' ק"ח ס"ק יג פסק שאין כופין את הבעל המורד אלא אם עמד במרדו גם לאחר התראה, ואילו בדבריו בסי' סט ס"ק כב לא הזכיר את ההתראה כתנאי לחיובו בתוספת הכתובה. בהכרח לומר שרק לענין חיוב או כפייה בגירושין נאמר הצורך בהתראה, אולם גם ללא התראה עדיין ניתן לקבוע שהגירושין יצאו ממנו בהיותו מורד, למרות שהאישה תובעת את הגירושין.

וכן בספר מטה יוסף (להגאון רבי יוסף בן חיים משה הלוי נזיר) חלק ב' חלק אה"ע סי' ה' באישה התובעת גירושין עקב יחסו השלילי אליה, פסק לחייב את הבעל בתוספת כתובה למרות שהאישה תבעה את הגירושין, מאחר והרב מטה יוסף קבע שהבעל גרם להכרח בגירושין. בנידון שם לא נפסק לחייבו בגירושין, אך למרות זאת אין הכרח בפסיקת חיוב הבעל בגירושין לצורך חיובו בכתובה ותוספת.

נחזור לנידון דנן. במקרה שבפנינו, תביעת הגירושין היא של האישה ובעקבותיה הבעל הסכים לתת גט, אולם אין חולק שעקרות הבעל היא שגרמה לאישה לפנות למסלול בעייתי מאוד של הפריה מתרומת זרע של גוי. מציאות זו קשה הן מצד עצם העניין, שאישה נשואה נאלצת לעבור טיפולים קשים ובלתי מקובלים מהסוג של תרומת זרע במקום להרות בדרך כל הארץ. ברור הדבר שאין זו הדרך הטבעית להקים משפחה. יתירה מזו האישה נאלצה לקבל תרומת זרע מגוי כשברור לכל בר בי רב כמה עיקולי ופשוטי בדרך זו גם לאחר שניתן לה ההיתר ההלכתי. נוסף לכך, אין חולק שלבעל "תסמונת קליינפלטור", הגם שהצדדים נחלקו ביחס להשלכות המעשיות העולות מתסמונת זו, מלבד היותו עקר.

תסמונת קליינפלטור וגם הפגיעה באשכיו של הבעל בעת הטיפול הרפואי שעבר, מחייבות ליטול באופן קבוע מנות של טסטוסטרון, וזו שגרת חיים בלתי רגילה, שהאישה זכאית לבקש להפסיק לחיות כך, והיא לא תוגדר כאישה שהגירושין יצאו ממנה.

הצדדים גם נחלקו אם הבעל סבל מבעיה של היעדר גבורת אנשים או לא. בנידון כזה, נפסק בתשובת הרא"ש כלל מג סי' יב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

“אבל אם בלא כפייה נאות לגרשה יתן כתובה כיון שמדעתו מגרשה”.

וכן נפסק להלכה בשו"ע אה"ע סי' קנד סעיף ז' –

“ואם מגרשה מעצמו בלא כפייה יתן לה כתובה”.

מפשטות לשון הרא"ש והשו"ע נראה שדבריהם מתייחסים למקרה שהאישה תובעת גירושין בטענה שאין לבעל גבורת אנשים, ואילו הבעל מכחיש, ולמרות הכחשתו נאות לתת גט מרצונו, ועל כך נפסק שיתן כתובה. שהרי הן בתשובת הרא"ש והן בשו"ע אין התייחסות אלא למקרה שהבעל מכחיש את הטענה.

בתשובת מהרלב"ח סי' פ' כתב בתוך דבריו:

“מבואר הוא זה בתוספות בסוף פרק הבא על יבמתו וז"ל כי הא ודאי כפינן פר"ח דכל הנך כופין דמחמתה דוקא מנה מאתים יש לה אבל תוספת אין לה דאדעתא למיפק וכו'. הא קמן מבורר דדוקא אין לה תוספת באותן דכופין להן בית דין לגרש מחמת האישה, כגון באלו הנזכרים, אבל באותן שכופין להן ולא מחמת נשיהן כגון מי ששהה י' שנים עם אשתו ולא ילדה ועדיין לא קיים פריה ורביה שהדין בזה שכופין לגרש כמוזכר בפרק הבא על יבמתו, יש לה כתובה ותוספת משלם. וכן באותם שלא כפו להם בית דין כלל, אלא שהם מתפתין לדברי נשיהן ומגרשין אותן לאיזה סיבה שתהיה, לא הפסידו כלל”.

לפי האמור הביאור בהלכה זו הוא, למרות שהאישה תבעה להתגרש, אנו קובעים שהגירושין לא יצאו ממנה, מאחר שלא נסתרה טענת האישה, וגם אם הגט סודר בשלב בו טרם הושלמו התנאים לחיוב בגירושין. אם בתחילת ההליך הבעל היה נמנע מלתת גט, גם לאחר שנקבעה נאמנות האישה להיבט העובדתי, היה מקום לבחון את הדרך לרפואת הבעל, כמ"ש בפת"ש סי' קנד ס"ק טז. על כל פנים, ככל שהדבר נוגע לשאלת הכתובה, אנו רואים זאת כמי שהגירושין יצאו ממנו. רק במקרה שפסקו לחייב הבעל בגירושין ועקב כך הזוג התגרש אין האישה זכאית לתוספת הכתובה כי אז קיימת הסברא של “אדעתא למיפק לא אקני לה”.

בב"ש סק"כ הביא מדברי התוספות שאם מעולם לא הייתה ביאה אחת, הבעל פטור מתוספת כתובה, אולם בנידון זה האישה טענה אמנם שלפרקי זמן ארוכים הייתה בעיה כזו, אולם לא טענה שלא הצליח אפילו פעם אחת.

בשו"ע שם נפסק שאישה אינה נאמנת בטענה זו אם היא תובעת כתובתה, אך בנידון זה כאשר תבעה להתגרש לא תבעה תשלום הכתובה, ותביעת הכתובה עלתה רק לאחר הגירושין. בנסיבות אלו שהאישה לא ויתרה על הכתובה, והשאלה היא האם הגירושין יצאו ממנה, גם אם לפני הגירושין לא הושלמו התנאים לפסיקת חיוב הבעל בגירושין, הואיל ותביעת הגירושין אינה תביעה “בשאט נפש בלי שום סיבה”, כלשון הפני יצחק, אין האישה מפסידה את כתובתה.

יש לציין כי הטענה להיעדר גבורת אנשים עלתה בכתבי התביעה עוד קודם לגירושין. ולמרות שטענה זו עלתה בדיון שהתקיים בפנינו לאחר הגירושין, ככל שהדבר נוגע לחיוב הבעל בכתובה כשהגירושין היו בהסכמה, די בכך כדי לקבוע שהגירושין לא יצאו ממנה.

עוד נציין כי בנידון זה היה מקום לדון אם קיים יסוד לטענת מקח טעות בקידושין עקב כך שהתברר שהבעל עקר, עיין פד"ר כרך י' עמ' 246. אולם ככל שהדבר נוגע לשאלת הכתובה אין לכך נ"מ מאחר שגם לאחר ששני הצדדים ידעו על הבעיה, ביום ד' כסלו תשע"ג, נכתבה כתובה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חדשה, "כתובה דאישתכח בה טעותא", ולמרות שידעו על המצב, התחייב הבעל בשטר כתובה חדש באותו סכום.

בנידון זה, אין יסוד לדון את האישה כמורדת כנטען בכתבי טענות הבעל. לא הייתה הכרזת מורדת, והגירושין הן עקב בעיות יסוד בחיי האישות כמתואר לעיל וכפי שהאישה פירטה בכתב התביעה עם פתיחת התיק. מאחר והאישה לא ויתרה על הכתובה, היא זכאית למלוא תשלום הסכום הנקוב בשטר הכתובה. אי התייצבות האישה לתביעה שהבעל הגיש בבית דין בארה"ב אינה קובעת את מעמדה כמורדת, ודאי כאשר בפועל הדיון התקיים בבית דין דנן בהסכמת הצדדים.

שיעור עיקר הכתובה

שיעור 200 זוז נקבע על ערך השווה ל-960 גרם כסף צרוף, על פי פסיקת הרמ"א אה"ע סי' סו ס"ו, ולא על סך השווה לדמי מזונות לשנה. אמנם במסכת פאה פרק ח' משנה ח' שנינו – "מי שיש לו מאתים זוז, לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני". ופירש הר"ש:

"שיערו חכמים שזהו שיעור הוצאתו במזונות ובמלבושיו לשנה".

והוסיף בתפארת ישראל על המשנה שם:

"בזמן הש"ס הוה סגי בהכי לפרנס את עצמו בהן, ובכך סגי ליה לשנה לכסות ומזונות. ומצאתי כתוב דלהכי תקנו מאתיים זוז לכתולה, שלא תצטרך לצדקה שנה תמימה".

ומצינו במסכת יומא דף לה:

"אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיק, חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו".

ופרש רש"י – "טרפעיק - סלע מדינה, שהוא חצי דינר, כך מפורש בכתובות (סד, א)". הרי שבחצי טרפעיק שהוא 48 פרוטות הלל פרנס את אנשי ביתו. חישוב זה תואם לחישוב שמאתיים זוז מדינה שהם 4800 פרוטות, הספיקו בזמנו לפרנסת אדם אחד לשנה.

לכאורה לפי זה היה מקום לקבוע את שווי עיקר הכתובה, הגם שנקוב בה סך מאתיים זוז, בצמוד לערך הקנייה של מזונות וכסות של אדם אחד למשך שנה. הסמ"ע בחו"מ סי' פח סק"ב כבר עורר שאלה זו, כיצד ניתן להמשיך לחשב את שיעורי המטבע על פי משקל הכסף כפי שהיה בזמן חז"ל כאשר כוח הקנייה של אותה מטבע ירד מאד יחסית לזמן חז"ל, וכתב שם:

"וקצת קשה לומר כן דשמינית מפעניק יחשב ממון לקדש בו את האישה ולהיות הדיינים נזקקים לו. ואפשר לומר שבימיהן היו הפירות והקניינים בזול, ובעד פרוטה היו קונים הרבה פירות ולכך הייתה הפרוטה חשובה כממון. ולפי"ז בזמנינו דאין יכולין לקנות בפרוטה כי אם מעט מזער, מן הדין הוה לן למימר דאין קידושי אישה סגי בפרוטה ולא פדיון הבן בשני זהובים, צ"ע".

וכן בספר שו"ת בית יעקב סי' קי"ג נשאל ביחס לשיעור פרוטה לכמה הלכות, שהרי בזמנו אין אנו מחשיבים כלל שווה פרוטה, מפני שאין לפרוטה אחת את הערך שהיה בעבר. בתשובתו הביא מדברי הסמ"ע, וכתב על דבריו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"מה שהקשה הסמ"ע דאיך יהיה הפרוטה שהוא דבר מועט, חשוב לקדש בו אישה כו' נלענ"ד שנעלם מן הרב דברי תשובת הריב"ש סי' קנ"ג בענין כתובת אישה".

הריב"ש בתשובתו שם, נתן מענה לתמיהה זו, וכתב:

"איך הסכימו כל האחרונים ז"ל, וגם הרמב"ם ז"ל, דכתובת אישה דרבנן, בין דבתולה בין דבעולה. ושהסכמת כולם, שהמאתים של בתולה, והמנה של בעולה, הם כסף מדינה, שהוא שמינית שבכסף צורי, ולזה, מאתים של בתולה אינם רק כ"ה דינר צורי, ושל בעולה י"ב וחצי. ושערו האחרונים ז"ל, שהדינר ג' ארגיניץ, והארגיניץ הוא חלק אחד משה עשר באוקיא של כסף. וכ"כ הרמב"ן ז"ל ... והוקשה לך, איך תקנו חז"ל דבר מועט כזה לכתובת אישה, והם אמרו כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, והלא אפילו עני שבישראל, כשיהיה לו קטטה עם אשתו, תהא קלה בעיניו להוציאה בדבר מועט כזה. תשובתך, אתה שערת באנשי מיורקה, שעשיריה היו להם בתים מלאים כל טוב, אוצרות כסף וסחורה ומטמוני מסתרים, מרגליות ורוב פנינים, ומערות מלאות דינרי זהב. ואשר אין לו כל אלה, אף אם יהיו לו חפצים ותכשיטים ואלפי זהב, ואומנות נקייה להרויח בה פרנסתו והותר, נקרא עני. אבל תשער בתושבי הארץ הזאת, שאינם מספיקים ללחם צר ומים במשורה, ועל הארץ ישנים, או על שטיח עור, ובכסות יום מתכסים בלילה, ומלבושיהם טלאי על גב טלאי, ורובם הולכים יחפים. וכימי חז"ל כך היו, כמו ששערו במזונות האישה למשרה אשתו על ידי שלישי (כתובות ס"ד ... ושנינו במסכת פאה (פ"ח): מי שיש לו חמישים זוז והוא נושא ונותן בהן, הרי זה לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני, לפי שאינו בגדר עני, וחמשים זוז הם חצי כתובת אלמנה. ותמה על עצמך, איך אישה מתקדשת בפרוטה, שיש בדינר קצ"ב פרוטות, והוא דבר מועט עד מאד, וגם ב"ד נזקקין לתביעת פרוטה, לפי שלא נתנה לימחל מן הסתם. וחכמים ז"ל תקנו כתובה לאישה לכולן בשוה, שלא לבייש את מי שאין לו, ושערו בעני, ואמרו, שאם רצה להוסיף אפילו מאה מנה, יוסיף, והעני, אם ירצה לגרש את אשתו, את כל אשר לו צריך ליתן".

הרי שלא עלה על דעת הריב"ש לשער את עיקר הכתובה בהתאם לכוח הקנייה של מזונות וכסות לאדם לשנה, אלא הכול נשאר כשיעור משקל הכסף כפי שהיו למטבעות אלו בזמן חז"ל. גם בימינו ובכל מקום בין אצל עשירים ובין אצל עניים השיעור שווה. הוספת תוספת כתובה, אמורה להביא את הסכום הסופי הנקוב בכתובה לסכום סביר, בהתאם לרמת ההתחייבות שהחתן יכול להתחייב.

סיכומו של דבר, ערך "עיקר הכתובה" בלא תוספת הכתובה, שנוי במחלוקת הב"י והרמ"א, ובנידון זה עלינו לפסוק על פי דעת הרמ"א ולחייב בגין עיקר כתובה סך השווה ל-960 גרם כסף צרוף.

שיעור תוספת הכתובה

בשערוך הסכום הנקוב כתוספת כתובה - 200 זקוקים, נאמרו שיטות שונות, ובפד"ר כרך י"א עמ' 362 דעת הרוב, הראשל"צ הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל והגאון הרב יוסף קאפח זצ"ל, קבעה מכיוון שיד בעל השטר על התחתונה, אין לחייב יותר ממה שכתב בספר נחלת שבעה סימן י"ב בשם הב"ח, ולא הסכימו עם דעת המיעוט שהסתמכה על שיטת החזו"א אה"ע סי' סו שבהתאם לדברי הגר"א ביו"ד סימן ש"ה קבע כי 200 זקוקים שווים 57.6 ק"ג כסף צרוף.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביחס לשערוך המופיע בפד"ר כרך י"א הנזכר כבר העירו בפד"ר כרך י"ד עמ' 187 ובספר הנישואין כהלכתם עמ' שו שנפלה טעות סופר בדבריהם במה שכתבו ששיעור 200 זקוקים הוא פי שנים וחצי מכתובה דאורייתא, אלא השיעור הוא כמ"ש בספר שיעורי תורה הנזכר. וכך כתב בספר מעשה בית דין לחבר בית הדין בירושלים רבי מרדכי טולידאנו שליט"א עמ' קט, וז"ל שם:

"נראה דהעתיקו דברי הנחלת שבעה בטעות, שהרי מבואר בלשונו אחרת, כי מאתיים זוז הם 80 זהובים ולא שמונים זקוקים. ומאתיים זקוקים הם 320 זהובים כלומר דמאתיים זקוקים הם פי ארבע מכתובה דאורייתא ולא פי שנים וחצי, וכמו שכתב להדיא השיעורי תורה שהבאנו לעיל בחישוב שיטת הדרישה. שוב מצאתי בפד"ר כרך יד עמ' 187 שהביא מספר נישואין כהלכתן שהעיר כדברינו שזו טעות סופר. והערתי זאת למו"ח הגאון מרן הגרע"י שליט"א ושאלתי אותו: אפשר דנמשך אחר הגר"ק, וענה לי: אפשר".

לאור האמור, בהתאם להכרעה שבפד"ר כרך י"א שם שיד בעל השטר על התחונה, ובהתחשב בהערה שע"פ האמור בנחלת שבעה המאתיים זקוקים הם פי 4 מכתובה דאורייתא, ערך המאתיים זקוקין הוא 960 גרם כסף כפול 4 שהם 3840 גרם, ועוד מאתיים זוז שהם 960 גרם על פי שיטת הרמ"א סי' סו, ולפיכך הבעל חייב לשלם לאישה סך השווה ל-4.8 ק"ג כסף צרוף בהתאם לערכו במועד התשלום.

פיצוי גירושין

התובעת ביקשה מבית הדין לחייב את הבעל לפצות את האישה בגין תקופת הנישואין. על פי ההלכה מוסמך בית הדין לחייב את הבעל בחיוב משפטי הקבוע בהלכה, כגון מזונות או "עיקר כתובה", או לחייב בתשלום הנובע מהתחייבות ברת תוקף כגון התחייבות ב"תוספת כתובה" כפי שהבעל התחייב בה בשטר הכתובה בכפוף לפסיקה הקובעת שהאישה זכאית לתשלום זה. אולם ביחס לפיצוי אחר כגון הפיצוי שמבקשת האישה, אין לכך יסוד בהלכה ואין מקור בהלכה הפסוקה להטיל חיוב ממון בגין פיצוי כזה על הבעל בנסיבות אלו או אחרות.

מאחר וכאמור בהלכה הפסוקה בשו"ע אבן העזר אין זכר לפיצוי כזה אין לחייב פיצויים, אלא ניתן להביא לתשלום פיצוי בהסכמה, במקרים שבהם ההליך מסתיים בהסכמה. וכן בנסיבות מסוימות קודם לגירושין האישה רשאית להתנות את הסכמתה לקבלת הגט, בפיצוי ראוי.

אמנם הייתה תקופה שבה בתי הדין הרבניים נהגו כדבר שבשגרה לפסוק פיצויים כאלו, וכפי העולה מפסקי דין שבאוסף פסקי דין של הרבנות הראשית מהתקופה שלפני כששים וחמש שנה, עיין בקובץ אוסף פסקי הדין ח"ב עמ' 42. מאידך גיסא, עיין בספר עטרת שלמה (להגרש"ש קרליץ ז"ל) ח"א עמ' רמ"ג שכתב בנחרצות לשלול את הבסיס ההלכתי למנהג זה וביסס את פסיקתו במקורות ההלכה. ע"ע בפד"ר ח"א עמ' 131 שנהגו בפיצוי זה על מנת להביא את האישה להסכמה לגירושין בנסיבות בהן היא אינה מעוניינת בגירושין, אך לא כשהיא תובעת להתגרש.

עוד נציין כי הדיון ביחס לפיצוי עמד על הפרק בבתי הדין בטרם קבע המחוקק תשלום לאישה מלבד זכויות על פי הכתובה. אולם לאחר שנחקק חוק יחסי ממון, ובדרך כלל האישה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מקבלת פיצוי על פי הוראות חוק יחסי ממון הן בהסכמה והן במסגרת הליך משפטי, הרי שברוב המכריע של תיקי הגירושין, מלכתחילה אין מקום לתביעת פיצויים מעבר לסכומי הכסף שמקבלת האישה מכוח הוראות החוק.

ע"ע בפד"ר כרך טו עמ' 222 שצינו להעדר פסקי דין לחיוב פיצויים בפסקי הדין שהתפרסמו בפד"ר השונים, ונראה שהטעם לכך הוא כאמור לעיל. בכך נדחה מה שכתב שם בעמ' 216, שהסתמכו על פסקי דין מהתקופה הקודמת להנהגת החוק.

לאור האמור, מאחר וכיום הנשים מקבלות את הזכויות המגיעות להן ע"פ החוק, התביעות לפיצוי נוסף אינן רבות, והמקרים בהם פוסקים פיצוי הם מעטים. הרי שאין "מנהג המדינה" לפסוק פיצוי הגבוה מהזכויות המתקבלות במסגרת איזון המשאבים. לפיכך גם במקרים בהם נפסק ששטר הכתובה מזכה את האישה בסכום נמוך מאד כמו בנידון זה, בית הדין אינו יכול לחייב פיצוי חילופי נוסף בהעדר מקור לחיוב נוסף המיוסד על ההלכה או על מנהג המדינה או המעוגן בהתחייבות ברת תוקף.

טענות הצדדים ודיון בטענותיהם

הצדדים רכשו דירה ראשונה בסמוך למועד הנישואין שנרשמה על שם שניהם, להלן "הדירה הראשונה". לאחר כשנה ורבע, דירה זו נמכרה ונרכשה דירה חלופית שנרשמה רק על שם הבעל, להלן "הדירה השנייה".

המחלוקת העיקרית בין הצדדים היא כיצד לפסוק ביחס לדירה השנייה בה גרו הצדדים כשמונה שנים. דירה זו נרשמה על שם הבעל בלבד, והתובעת מבקשת לקבוע ששניהם שותפים בשווה בנכס בגלל חזקת השיתוף, הוראות החוק ודינא דמלכותא. בנוסף, התובעת מבקשת שלא להתחשב בטענות הבעל על הסכם הלוואה שעשה עם הוריו ביום 18.6.07 על סכום של \$ 887,500 שהוא החלק הארי למימון רכישת הנכס, שהבעל טוען שהתקבל מהוריו כהלוואה.

הנתבע טוען כנגד טענות האישה, שהסכם הגירושין קובע שפסיקת ביה"ד תהיה בהתאם להלכה, ולכן הוראות חוק יחסי ממון או חוק אחר אינן רלבנטיות במקרה זה.

הצדדים גם חלוקים ביחס לחלק האישה בתמורה שהתקבלה ממכירת הדירה הראשונה. הנתבע טוען שהכסף נוצל לצריכה שוטפת בהסכמה. מאידך גיסא, האישה מבקשת לדחות טענה זו ולקבוע את זכותה במחצית התמורה שהתקבלה ממכירת הדירה הראשונה בסך של כ-280 אלף דולר שלטענתה נוצלה לרכישת הדירה השנייה.

להלן שני סעיפים מנוסח התרגום של הסכם הגירושין של הצדדים שאושר וקיבל תוקף של פסק דין:

25.1 הצדדים מסכימים שכל העניינים הנוגעים לחלוקה ולבעלות של הנדל"ן של הצדדים ובכלל זה הנכס ברחוב... או זכויות או תביעות אחרות העולות מאותה חלוקה או בעלות של הנדל"ן של הצדדים, או הקשורים אליהם במישרין או בעקיפין יוכרעו על ידי ביה"ד הרבני האזורי של ירושלים בהתאם לדין הדתי היהודי האורתודוקסי... ובהתאם לסמכות השיפוט שלו המובאת בסעיף 13ב... של חוק יחסי ממון בין בני זוג...

27.1 הצדדים מאשרים... כי כל העניינים של חלוקה ושל בעלות על הרכוש... הכתובה ותוספת הכתובה, יוכרעו ע"י ביה"ד... בהתאם להלכה ובהתאם לסמכות השיפוט של ביה"ד..."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדירה הראשונה נמכרה בסך של כ-280,000 דולר, סכום זה הופקד בחשבון הבנק על שם הבעל בבנק פלוני.

להלן האמור בפרוטוקול הדיון השני:

ב"כ האישה: לקחת את הכסף ושמת בחשבונך?

האיש: שנינו לקחנו הכסף ושמונו בחשבון שלי.

ב"כ האישה: נמכרה ב-\$280,000?

האיש: כן. בערך.

ב"כ האישה: היה לך הסכם עם האשה שהכסף הולך לחשבונך?

האיש: כן.

ב"כ האישה: היה כתוב?

האיש: לא.

ב"כ האישה: מה גרם לך לחשוב שאתה יכול לקחת את הכסף לחשבונך?

האיש: שנינו הסכמנו שנשים אותו בחשבוני ונחיה מהכסף הזה. בכדי שייכנס לחשבוני היינו צריכים להסב את השיק. הוא היה ע"ש שנינו וחתמה על כך.

ב"כ האישה: מתי החלטתם שתחיו מהכסף הזה של הדירה?

האיש: אחרי שמכרנו את הדירה הסכמנו שניקח את הכסף ונחיה ממנו.

ב"כ האישה: מכיוון שהדירה נמכרה ב-2.2007 אתה טוען שאז הגעת להסכמה זו?

האיש: כן.

ב"כ האישה: נראה לך הגיוני שהאשה הייתה מסכימה שהכסף יתאדה?

האיש: אנו דנו בזה ואכן הסכימה.

לעומת זאת, בדיון הראשון האישה טענה כדלהלן:

ב"כ האישה: שאלת את השאלה מניין כיסו את הפער בין הדירות?

האיש: קודם כל היה ברור ש-300,000 דולר מגיעים מהדירה שמכרנו, זה עבר עבור הדירה השנייה, היה לו עבודה בעבר והיה לזה חשבון עם חסכון, לא הייתה לי גישה לחשבון לא ידעתי בדיוק כמה, כל חודש היו לו כספים שנכנסו לחשבון הזה מהשקעות נוספות, כל האחים היה להם את שמם בעסקים שונים, כשקנינו את הדירה החדשה אני זוכרת שהוא אמר לי אנו צריכים עכשיו להצטמצם בהוצאות משום שחלק גדול מהכסף שלי מהחשבון שלי - השתמשנו בו...

ב"כ האישה: לא יכולת לומר כלום אפילו על הכסף שלך?

האיש: לא. גם על הכסף שלי לא היה לי מה לומר, בקשר לדירה הראשונה כל הורה נתן חצי וככה קנו את הבית, מכרנו את הבית ולא הייתי מורשית לנגוע בכסף מהבית או בכסף בכלל.

ב"כ האישה: מי שילם את הפער בין מחירי הדירות?

האיש: מהכסף שהיה בחשבון שלו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד: זה היה חשבון משותף?

האישה: לא. על שמו, גם הכסף שהגיע ממתנות החתונה נרשם על שמו.

ביה"ד: את עבדת? היו לך הכנסות שנכנסו לחשבון מסוים?

האישה: עבדתי לסירוגין. הכסף שהרווחתי נכנס לחשבון העסקי שלי, לא לחשבון שלו. קניתי דברים ממנו.

ולהלן מדברי הבעל בדיון השני:

ב"כ האישה: עבדת ב-2006 כשגרת במקום פלוני?

האיש: כן.

ב"כ האישה: מי עזר לך למצוא את העבודה? האם ג'?

האיש: דוד שלה עזר לי. ג' לא עזר לי.

ב"כ האישה: אחת הסיבות שאמרת שתשתמשו בכסף הדירה לחיות ממנו כי לא עבדת.

עבדת במקום פלוני? ג' עזר לך?

האיש: היו לי עבודות, ג' עזר לי בחלק מהן. בשתיים מהן.

ב"כ האישה: כמה זמן לא הייתה לך עבודה?

האיש: כמה חדשים.

איני זוכר כמה.

ב"כ האישה: \$280,000 שקיבלתם אמורים לשמש אותך לחיות בכמה חדשים שאינך עובד?

האיש: את מתבלבלת: הכסף שימש אותנו לאחר שעזבנו את ..., ואחרי שמכרנו את הדירה.

ב"כ אישה: כשעזבת את ... זה היה במטרה למצוא עבודה ב...?

האיש: כן.

ב"כ האישה: בתצהיר שמסרת בביהמ"ש אמרת שבזכות מאמציו של ג' מצאת עבודה ב...?

האיש: נכון, מצאתי עבודה....

ב"כ האישה: מה לגבי העבודה שמצא לך ב...? ...אני קוראת מתצהיר של האיש שבו נאמר שהודות למאמציו של ג' הצלחתי לקבל עבודה אצל דוד של האשה שיש בבעלותו חברה שמנהלת....

האיש: נכון.

ביה"ד: חזרת ל...?

ב"כ אישה: נכון, יש לי סיבה.

איזה חשבונות בנק היו לך ב-2007?

האיש: היו לי בבנק פלוני, מלבד זאת איני זוכר.

ב"כ האישה: ב-2006 התשובה משתנה?

האיש: לא.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"כ האישה: האם אתה מאשר שמדובר על אותו חשבון שחלקו עו"ש וחלקו חסכונות?

האישה: כן. אולי פתחתי חשבון עו"ש על שמי ועל שם האשה ב-2006.

ב"כ האישה: בדיון הקודם אמרת שיש לך \$300,000 בחשבון?

האישה: כן, בח-ן חסכון שלי.

ב"כ האישה: אינך זוכר האם היה לך עוד חשבון ב-2006 במריליש?

האישה: גיליתי על קיום הניי"ע והמניות רק השנה לאחר התחלת הליכי הגירושין. אבי פתח חשבונות אלו על שמי ושם בהם כספים. לא ידעתי עליהם. וגם לא הייתה לי גישה אליהם. זה היה על שמי ועל שם אחי וע"ש אבי. לא ידעתי על זה עד השנה.

ב"כ האישה: עכשיו אתה יודע שב-2006 היו שם 2.5 מיליון דולר.

האישה: איני יודע, את אומרת זאת...

ב"כ האישה: מקריאה מתוך תצהירו שבו נאמר: ב-2006 היו לי מניות בשיא ערך בערך 2.5 מיליון \$, שניתנו לי מההורים שלי, ב-2006 הרווחתי \$120,000 מדיבידנדים וממכירת חלק מהמניות. ב-2007 הרווחתי בערך \$170,000. הטענה שלך שידעת רק השנה על המניות והרווח.

ב"כ האישה: הוא אמר זאת אז למה לחזור?

ב"כ האישה: התצהיר מלפני חודש. וגם מלפני שנה.

האישה: גיליתי זאת בתחילת הליכי הגירושין.

אבי אמר לי שזה מה שהיה, הראה לי דו"חות מס הכנסה ובהתאם לך רשמתי זאת בתצהיר.

סיכומו של דבר: הדירה הראשונה, שהייתה רכוש משותף, נמכרה והכסף נכנס לחשבון בנק של הבעל. לטענת האישה, הכסף שימש לרכישת הדירה השנייה בצירוף סכומי כסף נוספים מחשבון הבעל. לטענת הבעל, בהתאם למוסכם ביניהם הכסף שהתקבל ממכירת הדירה נאכל לצריכה שוטפת וחיי מותרות.

מעיון במסמכי הבנק שצירף הבעל לסיכומים כנספח א' עולה שכחודש אחר מכירת הדירה הראשונה בפברואר 2007 היו ביום 31.3.07 בחשבון הבנק סך של \$ 578,905. הבעל, כאמור בפרוטוקול, הודה בפנינו שהתמורה ממכירת הדירה הראשונה בסך \$ 280,000 נכנסה לחשבון הנ"ל. מתוך הכספים בחשבון זה שילם הבעל בצ"ק אישי מספר 217 ביום 26.4.07 סך של \$ 100,000, כאשר בשולי הצ"ק נרשם שהתשלום הינו עבור דמי קדימה לחוזה הרכישה של הדירה השניה. (העתק הצ"ק צורף כנספח א'). ביום 30.4.07 הייתה היתרה בחשבון הבעל בסך \$ 478,084. הבעל לא צירף את תדפיס החשבון של חודש מאי 2007 ולא ברור אילו משיכות בוצעו מהחשבון במהלך חודש זה ולמי עברה כמעט כל יתרת הכספים שהייתה בחשבון ביום 30.4.07. מהתדפיס לחודש יוני 2007 שצורף כנספח א' עולה שביום 1.6.07 הייתה היתרה בחשבון \$ 2,742. במהלך חודש יוני הופקדו לחשבון זה סכומים בסך כולל של \$ 240,481 ובוצעה משיכה בצ"ק אישי של הבעל מספר 225 בסך של \$ 25,000 ביום 18.6.07 לאותו מוטב לו שולם הצ"ק הראשון לרכישת הדירה השניה, והיתרה בחשבון ביום 29.6.07 הייתה \$ 172,235.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ע"פ האמור בסעיף 9 לסיכומי הבעל, הוריו העבירו למוכר מחשבון אמו סך של \$ 759,400 ביום 18.6.07 (באותו יום שהבעל נתן \$ 25,000 כנ"ל). העתק ההעברה מחשבון האם צורף כנספח ב'.

המחיר המלא עבור הבית היה \$ 1,112,500, והבעל פירט את סדר התשלומים בפרוטוקול הדיון מיום 29.6.07 שורות 271-275 :

"הם ביקשו 1,200,000 ואבי ביקש 900,000, והם הסכימו 1,112,500. בכדי שיסכים המוכר התנה שאבא שלי ישלם \$ 125,000 מזומן. אבי לא הסכים, זה יותר מדי סיכון, אז הסכים לתת \$ 25,000 מזומן, והם הסכימו לכך מפני שזה מוריד את המס אחוזה שיש מעל \$ 100,000, ועשו חוזה על \$ 987,500, ואז נתתי תשלום ראשוני \$ 100,000 בשיק, ואבי נתן \$ 100,000 מזומן, החלפנו את החוזה ל\$ 887,500 ואז הורי נתנו שיק על \$ 759,400 ואז נתתי שיק של \$ 25,000 והיה זיכוי מהקבלן על \$ 3100."

עולה מהאמור ע"פ האסמכתאות שצורפו לסיכומים, שסך של \$ 759,400 שולם מחשבון האם \$ 125,000 בשני צ'קים של הבעל ובתוספת זיכוי מהקבלן בסך 3100 מגיע הסכום ל\$ 887,500. ההפרש בין סכום זה למחיר המלא של הרכישה הינו בסך \$ 225,000. לטענת הבעל לפרוטוקול הנ"ל, אביו שילם עשרים וחמש אלף דולר במזומן ועוד 100 אלף דולר לתשלומים אלה לא הוצגו אסמכתאות, ועדיין חסרים 100 אלף דולר להשלמת סכום הרכישה. יש לציין שהסכום ההלוואה בין הבעל להוריו שצורף כנספח ג' הינו על סכום של \$ 887,500, דהיינו גם לטענת הבעל רק סכום זה קיבל הבעל מהוריו בהלוואה ויתרת התשלום לרכישת הבית בסך \$ 225,000 שולמו ממקורות מימון שלו.

כאמור לעיל, תדפיס החשבון לחודש מאי 2007 לא צורף לנספחים מטעמים השמורים עם הבעל, כך שלא ברור להיכן התרוקנה כל היתרה שהייתה בחשבון בסוף אפריל 2007 בסך \$ 478,084. בין צ'יק מס' 217 ע"ס 100 אלף דולר שנתן הבעל ביום 26.4.07 ועד לצ'יק מס' 225 ע"ס \$ 25,000 שנתן הבעל ביום 18.6.07 למוכר חסרים 7 צ'יקים שכנראה ניתנו בין המועדים הנ"ל. אם היינו מקבלים את תדפיס החשבון לחודש מאי יתכן והיה מתברר למי שולמו ו/או הועברו סכומים שהיו בחשבון בסוף אפריל, ונעלמו מהחשבון עד תחילת חודש יוני 07.

לאור האמור אין טעם בטענת הבעל שסך \$ 280,000 שהתקבלו ממכירת הדירה הראשונה והופקדו בחשבוננו והיו בחשבון במועד הרכישה עד לסיום פירעון התשלומים עבור הרכישה שימשו לצריכה שוטפת וחיי מותרות, ואילו התשלומים שבוצעו מחשבון זה עבור הרכישה היו דווקא מכספים של הבעל.

כאמור לעיל מסתבר ש\$ 125,000 שולמו מחשבון הבעל בשני צ'קים, ויתכן וכל היתרה שהייתה חסרה להשלמת הרכישה בסך \$ 225,000 שולמה גם היא מחשבון זה, ולא כטענת הבעל שאביו שילם 125 אלף דולר מתוכם. לטענת הבעל, אביו שילם רק 25 אלף דולר במזומן, וא"כ היכן האסמכתא לתשלום 200 אלף דולר הנוותרים שלא שולמו במזומן. כפי שידעו להציג אסמכתא לתשלום מחשבון האם ע"ס \$ 759,400, יכלו גם להציג אסמכתא ל200 אלף דולר שלהם חסרה אסמכתא. כאמור לעיל דף החשבון של הבעל לחודש מאי 07 היה מבהיר הספיקות הנ"ל, והיה על הבעל להמציא לביה"ד תדפיס החשבון לחודש מאי 07.

אמנם האישה הסכימה להפקדת התמורה שהתקבלה ממכירת הדירה הראשונה, לחשבון הבעל בבנק, וחתמה על הצ'ק כדי להסב אותו ולהפקידו לחשבון הבעל, אולם אין בכך כל ראייה שהיא הסכימה שהכסף הזה יבוזבז לצרכים של חיי מותרות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בסעיפים 6-8 לסיכומי הבעל נאמר שבשנת 2007 כאשר הצדדים החליטו לעבור דירה ובקשו לרכוש בית בעלות של מעל מיליון דולר מאחר שהבעל לא עבד הם לא יכלו לקבל משכנתא כדי להשלים הסכום החסר שמעבר לתמורה שתתקבל ממכירת הדירה הראשונה. הורי הצדדים דיברו ביניהם ורק הורי הבעל הסכימו לסייע להם, ולכן סוכם שהסיוע שיתנו הורי הבעל יינתן כהלוואה, וע"כ נעשה הסכם ההלוואה ביום 18.6.07.

סביר להניח שבאותם פגישות של הצדדים עם הוריהם ובין ההורים שבהן דובר על מכירת הדירה הראשונה והמעבר ל... כדי שהבעל ימצא שם עבודה כפי שאישר בפרוטוקול ביום 29.6.16 שורות 171-173 האישה והוריה, שנתנו 50% לרכישת הדירה הראשונה, לא הסכימו שחלקם בתמורה שתתקבל ממכירת הדירה ישמש לסיפוק צרכים פרטיים וחיי מותרות, בפרט כאשר הבעל אינו עובד וגם קודם לא עבד באופן קבוע ונוקק לעזרת אבי האישה והדוד כפי שהשיב הבעל לשאלות ב"כ האישה בדיון הנ"ל.

אפשר להבין שהאישה ואפילו הוריה הסכימו שהבית המפואר שראתה קודם רכישתו בשווי של מעל מיליון ומאה אלף דולר יירשם ע"ש הבעל בלבד בנסיבות כאלה שההון העצמי שהיה להם ממכירת הדירה הראשונה היה 280 אלף דולר, ורק מחצית מסכום זה שייך לה ויחסית לשווי הבית הוא שווה ערך ל-12.5% מסכום הרכישה, כאשר הצדדים חיו ב-2007 בשלום והאישה נהנתה מחיי פאר, משפחת הבעל מספקת לה את כל צרכיה והיא מודעת לסכומי הכסף הגדולים שיצאו לצורך מימון חיי פאר אלה. בנסיבות אלה, כאשר הורי הבעל מוכנים גם לסייע להם לרכוש בית מפואר בו היא תחיה ותהנה מאוד, מדוע לסרב לדרישה לא להיות נוכחת בחתימה על הסכם הרכישה מתוך ידיעה שהבית ירשם ע"ש הבעל בלבד. גם אם האישה הייתה יודעת שהסיוע הכספי של הורי הבעל בסכום כה גדול של כ-75% משווי הבית הינו במתכונת הלוואה לעשר שנים, היא הייתה מסכימה לכך. האישה ידעה שהורי הבעל מודעים ליכולותיו של בנם מבחינת תעסוקה, שלא הייתה לו עבודה מסודרת בהיותו חסר מקצוע ולצורך כך עברו דירה (ראה סעיפים 22-23 לכתב התביעה של האישה). אם הורי הבעל היו מוכנים לעשות איתו הסכם הלוואה על סכום של \$ 887,500 שעליו לפרוע תוך עשר שנים האישה אינה צריכה לדאוג כאשר לה אין כל מחויבות כלפי הלוואה זו, כאשר היא רק תהנה מהבית ומחיי רווחה ללא כל מחויבות לעלויות הכרוכות בכך. מועד הפירעון להלוואה זו נקבע בהסכם ליום 27.6.17 כאשר עם הריבית שהצטברה ע"פ היתר עסקה שצורף לסיכומים, החוב עומד ע"פ האמור בסעיף 9 לסיכומים על סך של \$ 1,190,000 נכון לאותו מועד.

הבעל הודה בפנינו לפרוטוקול הנ"ל מיום 29.6.16 שורות 346-348 שעד אז לא שילם כלום מחוב זה, ובפועל האישה המשיכה לגור בבית, והורי הבעל לא בקשו ולא עשו להם דבר. אילו הייתה זו הלוואה משכנתא מהבנק, הבית היה נמכר מזמן כדי לפרוע הלוואת המשכנתא לבנק. יש להוסיף שלא ברור מה שווי הבית כיום, ואם היה נמכר והורי הבעל היו דורשים את החזר ההלוואה ע"פ הסכם ההלוואה שעשו איזה סכום היה נשאר לצדדים להתחלק בו.

כאמור לעיל מפרוטוקול הדיון השני, האישה ידעה על מה שהצהיר הבעל בפנינו: "אבי פתח חשבונות אלו על שמי ועל שמי ושם בהם כספים. לא ידעתי עליהם. וגם לא הייתה לי גישה אליהם. זה היה על שמי ועל שם אחי וע"ש אבי. לא ידעתי על זה עד השנה", וידעה את שהקריאה ב"כ האישה מתוך תצהיר הבעל: "מקריאה מתוך תצהירו שבו נאמר: ב-2006 היו לי מניות בשיא ערכן בערך 2.5 מיליון \$, שניתנו לי מההורים שלי, ב-2006 הרווחתי \$120,000 מדיביננדים וממכירת חלק מהמניות. ב-2007 הרווחתי בערך \$170,000. הטענה שלך שידעת רק השנה על המניות והרווח". היא גם ידעה את שאמרה בפנינו בדיון הראשון ביום 11.4.16 שורה 91:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

“ההורים שלו רשמו את שמו על עסק – על השקעה והוא היה מקבל דיווידנדים מההשקעה הזו כל חודש”.

בנסיבות כאלו אפשר להבין שהאישה הסכימה שהבית השני יירשם ע"ש הבעל בלבד, כאשר היא תמשיך להתגורר בו וליהנות מחיי עושר ורווחה שהורי הבעל העניקו להם.

למרות האמור אין לקבל בשום אופן טענת הבעל שהאישה הסכימה שחלקה בתמורה שהתקבלה ממכירת הדירה הראשונה תנוצל למימון הוצאות שוטפות וחיי מותרות, אלא אדרבה היא ציפתה ככלה למשפחה עשירה, כטבעם של דברים שחלקה ברכוש ילך ויגדל וחיי הרווחה ימשכו לאורך ימים ושנים.

כאמור לעיל, בפועל כספי התמורה ממכירת הדירה הראשונה הופקדו לחשבון הבעל וממנו שולמו בוודאות סך של \$ 125,000 עבור הבית השני בשני צ'קים כנ"ל, ויתכן ששולם סכום יותר גדול, מה שיוכל להתברר אם ימציא הנתבע תדפיס חשבון הבנק לחודש מאי 2007. הנתבע יכול לחייב את עצמו בהודאתו, לפיה הסכים שכספי התמורה ממכירת הדירה הראשונה נאכלו לצריכה שוטפת וחיי רווחה. אולם הוא לא יכול לחייב בכך את האישה המכחישה זאת וטוענת שאף הסכמה כזאת בע"פ לא הייתה. לפיכך אין כל הצדקה שלא נתייחס לסכומים ששולמו בפועל מחשבון הבעל עבור הבית השני ככספים שבאו מחלק האישה בתמורה מהדירה הראשונה בהיותם כספי מלוג שלה, וכפי שיבואר בהמשך.

מעמדו של חלק האישה בתמורה שהתקבלה מהדירה הראשונה

אין חולק שהדירה הראשונה הייתה רכוש משותף של הצדדים. עם מכירת הדירה וקבלת התמורה ממכירת הדירה הראשונה, מחצית התמורה הייתה שייכת לאישה כנכסי מלוג של האישה, ובעת העברת חלקה בתמורה לרשות הבעל והפקדתו לחשבון הבנק הרשום על שמו בלבד, אנו דנים את האישה כאישה שנתנה לבעלה סכום כספי מלוג שלה, והבעל היה חייב לנהוג בהם ככספי מלוג ולקנות נכס שישמור על הקרן.

מאחר שהכסף לא הופקד בחשבון בנק של האישה או חשבון משותף ולא נותר בשליטתה לרבות זכות למשוך את הכסף ולעשות בו שימוש אלא הופקד בחשבון בנק של הבעל שאין לה זכות גישה לסכום שהופקד לפיכך בעת העברת הכסף לחשבון הבעל הוא קבל עליו את האחריות להשיב את הכסף לאישה, כבעל שלוה מאשתו סכום כסף. עיין ש"ע אה"ע סי' פו ס"ב ברמ"א:

אם לא היו המעות טמונים, ולוה ממנה צריך לשלם.

ובב"ש סק"ט כתב:

כשהמעות ביד בעלה אמרינן לגמרי של בעלה הוא, וכשלוה ממנה אז יצאו המעות מחזקתה ואמרינן שלבעלה הוא.

ועיין שם בחלקת מחוקק סק"ט שהכסף אצל הבעל במתכונת של נכסי מלוג, שהקרן של האישה והבעל אוכל פירות. אולם הב"ש ס"ק יא חולק וסובר שאין לבעל זכות פירות, מפני הטעם המבואר ברשב"א ב"ב דף נא, א"כשלוה ממנה מעות גלויים, הוי כאילו הודה שניתן לה בעל מנת שאין לו רשות בהם אפילו לפירות”.

לפיכך עם העברת חלקה של האישה בתמורה ממכירת הדירה, לדעת הח"מ דין הכסף כנכסי מלוג, ולדעת הב"ש הם כנכסי מלוג שבסתמא אף אינו זכאי לפירות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל טען שהאישה הסכימה שהכסף ישמש לצריכה שוטפת, אך קשה לקבל את טענתו, מאחר ולצדדים היו מקורות מימון אחרים לצריכה שוטפת לרבות עבורתו של הבעל שעבד בפרקי זמן שונים, וכן הוגש תצהיר המתייחס לסכומי כסף גבוהים עליהם הצהיר הבעל שהיו לו במניות. קשה לקבל שדווקא ביחס לסכום הכסף שהתקבל מתמורת הדירה הסכימו שישמש לצריכה שוטפת. מה עוד שלא סביר כלל שבני זוג שמכרו דירה, וטרם רכשו דירה חלופית יסכימו לבזבז את הכסף שאמור להיות חלק מהון עצמי לרכישת דירה אחרת.

מלבד זאת, גם אם הבעל היה נאמן שהאישה הסכימה שהכסף ינוצל לצריכה שוטפת אין די בכך, מאחר ועדיין אין הכרח שהיא הסכימה גם לפטור את הבעל מחובתו להשיב לה את סכום הכסף שקבל לרשותו. לא שמענו טענת מחילה ברורה מצד האישה. גם אם הייתה מתקבלת טענת הבעל אודות הסכמה שהבעל ישתמש בכסף בהתאם לשיקול דעתו לצריכה שוטפת (מה שהוכחש על ידי האישה) אין הכרח שזו מחילה מצד האישה על חובתו להשיב את הסכום במועד שיידרש להשיבו. נציין למה שכתב בספר שו"ת בית שלמה חו"מ סי' סב:

כיון דלא מחל בפירוש אף אי מחל בלב, מחילה בלב לא היא מחילה דהוי דברים שבלב, רק באופן דאיכא אומדנא דמוכח דבכה"ג לא הוי דברים שבלב, כמ"ש בתשובת מוהרי"ט ובקצוה"ח חו"מ סי' י"ב. ומש"ה בעי דוקא אומדנא דברירא ומוכחא, אבל כל היכא דאיכא קצת לאסתפוקי, אף אי מחל, אכתי דברים שבלב נינהו, וכ"כ בקצוה"ח סי' ר"ן סק"ה בכיוצא בזה.

לכן, מאחר והבעל לא טען שהאישה הודיעה לו שהיא מוחלת לו על חובו אלא, לטענת הבעל, מתוך הסכמתה להוצאת סכומי הכסף לצריכה שוטפת ראה בכך מחילה, הרי שגם לטענת הבעל אין זו יותר ממחילה בלב שאינה מחילה כל עוד אין אומדנא בלבו ובלב כל אדם שהייתה כוונתה למחול על החזר החוב גופו.

גם אם נפרש את דברי הבעל שכוונתם שהאישה מחלה לו בפירוש, אך מאחר והאישה מכחישה את טענת הבעל על פי ההלכה טענה המייחסת לאישה מחילה על החוב נחשבת ומוגדרת כ"טענה גרועה" שאינו נאמן בה בלי עדות של עדים.

המרדכי במסכת בבא בתרא פרק ראשון [סי' תסד] כתב:

ופסק מכאן דטענת מחילה טענה גרועה היא ואינו נאמן לישבע מחלת לי אפילו במלוה על פה דנאמן לומר פרעתי, וה"נ לא אשבעינן לכשנגדו דלא מחל. ושוב מצאתי תשובת רבינו מאיר שפסק בע"א וכתב כל היכא דאיכא למימר מגו אמרינן מגו חוץ במקום עדים ובמקום חזקה דמיבעיא לן ולא איפשיטא ואם כן נמי נאמן לומר מחלת לי במגו דאי בעי אמר פרעתי ושאני הכא דאינו נאמן לומר מחלת לי דליכא מגו דלא מצי למימר לא היו דברים מעולם או פרעתיך.

וכן פסק הרמ"א חו"מ סי' ע' סעיף א':

כל מקום שנאמן לומר: פרעתי, נאמן לומר מחלת לי, אף על פי שמחילה טענה גרועה היא (מרדכי פ' השותפין).

ובחו"מ סי' עח סעיף א' פסקו מרן הבית יוסף והרמ"א:

הקובע זמן לחבירו, ותבעו תוך הזמן, ואמר ליה פרעתיך, אינו נאמן, דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו. והוא הדין דלא יכול לומר מחלת לי (מרדכי ריש ב"ב).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מאחר וזמן הפירעון של נכסי מלוג של האישה הוא בעת הגירושין, ולטענת הבעל האישה מחלה לו בתוך הזמן, בעת שאינו נאמן לטעון פרעתי, לכן אין לקבל טענה זו. גם אליבא דשיטת הב"ש הנ"ל, שהבעל אינו זכאי לפירות, על כל פנים בסתמא מועד הפירעון הוא כמועד פירעון נכסי מלוג.

ובאו"ת סי' עה סק"כ:

עיי' בש"ך ס"ק כ"ב דלעולם אין נאמן לומר טענת מחילה, דהוא טענה גרועה, אם לא במגו דפרוע, אבל בלי מגו אינו נאמן, ע"ש, ונכון הוא.

ובספר שער משפט סי' סה סק"ח כתב בתוך דבריו:

צריך לומר דמחילה היא טענה גרועה יותר מפרעון ותוך זמנו, ולכך לא חיישינן למחילה בכתובה כיון דלא חיישינן לפרעון לגביה כיון דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים, גרע טפי מתוך זמנו כמו שכתב הנמוקי יוסף (ב"מ ד, א מדפי הרי"ף).

גם ביחס לחובת הבעל למזונות אשתו, נפסק ברמ"א אה"ע סי' פ' סעיף יח:

וכל אישה יש לה מזונות אף על פי שאין כתובתה בידה, ואינו נאמן לומר שמחלה לו, רק בראיה ברורה, ואפילו על מזונות שעברו, אם לא טען לא טענינן ליה, וצריך לישיב שמחלה לו.

והוסיף לבאר בספר שער משפט סי' עח סק"ב הטעם שנאמן בשבועה על מזונות עבר:

משא"כ לשעבר איכא אומדנא שמחלה מדשתקה עד עכשיו כמו שכתב הרא"ש בפרק אלמנה ניזונת (סי' ה') גבי יתומים אומרים נתנו ע"ש, וכן משמע בתשובת הרשב"א שהביא הב"י באה"ע סי' ע"ז שממנו מקור דין זה.

רק ביחס למזונות עבר קיימת אומדנא שהאישה מחלה, משא"כ ביחס לנכסי מלוג שאין אומדנא שהאישה תמחל, אלא להיפך, לכן הבעל אינו נאמן בטענת מחילה בלא ראיה. הוסיף ההפלאה בסי' קה סק"א שהטענה "כל לגבי בעלה ודאי מחלה" (ב"ק פט, א) נאמרה רק במקרה שגובין כתובתה ומוכרים אותה בטובת הנאה, אך לא בנסיבות אחרות:

לפמ"ש בסי' צ"ו דטענת מחילה הוא טענה גרועה דלא שכיחא, ואף שאמרו כל לגבי בעלה ודאי מחלה היינו דוקא בשגובין ממנה ע"י כפיית ב"ד הוה טרחא בכדי דודאי תמחול כמו שיבואר לקמן בסי' זה.

בשאלה אם פירעון נכסי מלוג בטרם גירושין, נידון כפירעון "תוך זמנו", כתב הרמ"א בתשובה סי' קטז כסברא עיקרית שתקופת הנישואין תיחשב "תוך זמנו", וכתב ביחס לנידון דומה לנידון דנן, אודות סכום כסף שהאישה הלוותה לבעלה, וז"ל:

דהרי ידוע לכל באי שער עירם שירשה סך גדול מאביה ובאו כולם ליד בעלה שנשא ונתן בהם. דאין לומר שאבדם, דהרי חייב לשלם אחרים תחתיהם, דלא אמרו דנכסי מלוג אינו חייב באחריותן אלא כשנאבדו מעצמן, אבל כשהלוותה האישה לבעלה פשיטא שחייב לשלם לה כמ"ש הרא"ש פרק חזקת, שאם לזה וגרשה אם לא היו המעות טמונים חייב לשלם לה. ואפי' לדברי ר"י שחולק וס"ל דאינו חייב לשלם, היינו מטעם שקאמר התם דאינה נאמנת לומר ששלה הם ומחזיקים אותם בשל בעל. אבל בנדון דידן שידוע שהיו של האישה, ודאי חייב לשלם לה וה"ה לאחר מיתתו, וכמו שנתבאר לעיל שנטולת כל נכסיה לאחר מיתתו. ואין לומר שמא פרע לה בחייו או אתפסה צררי, מאחר שהבעל אוכל פירות כל ימיו דמיא להא דאמרינן אין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אדם פורע תוך זמנו. ואף אם יחלוק החולק בזה, מ"מ בדבר שיש לה מיגו דלהד"ם פשיטא שנאמנת לומר לא נפרעתי בחיי בעלי והם פירעון נכסי מלוג שלי.

העולה מהאמור, שכסף שהעבירה האישה לידי בעלה, ונשא ונתן בהם כנידון הרמ"א, וכפי שהדבר בנידון דנן, עליו להחזירם לאשתו ואין תועלת בטענה שהכסף הלך לאיבוד, כי גם אם אכן כך, חובת ההשבה עומדת בעינה.

בספר משפטי שמואל (להגרש"ב וורנר זצ"ל) סי' ח' כתב:

למדנו מדברי הרמ"א דבר גדול שאף שבנ"מ אם נאבדו- נאבדו לה, זהו רק כשנאבדו מעצמם בהיותם נ"מ, אבל כשהלוותה האישה אותם כספי נ"מ לבעלה, חייב לשלם לה כדין כל לווה בעלמא, ויש להאריך בהסבר הדברים ואכמ"ל. א"כ לכאורה אין לבא בנד"ד לפוטרו מאחריות מדין נאבדו ופשיעה בבעלים כנ"ל.

מה שכתב המשפטי שמואל בסיום דבריו, דבעינן תפיסה או שידוע שהוא מנכסי מלוג, היינו באלמנה, שיתכן והבעל כלל לא הוריש סכום זה שאינו בעין, וזה לא שייך בגרושה שהבעל נתבע להחזיר.

מבואר בתשובה זו של הרמ"א, שתפס כסברא עיקרית שנכסי מלוג שאצל הבעל בתקופת הנישואין יחשבו כ"תוך זמנו". וכן נקט בפשיטות בספר אבני מילואים סי' פה סק"ד שכתב:

נראה דבנכסי מלוג מטלטלין וטוען הבעל החזרתי לאישה, אף על גב דידוע שהכניסה לו נכסי מלוג, נאמן לומר החזרתי במגו דנאנסו. דאע"ג דתוך זמנו הוא, נאמן במגו כמבואר בש"ך סי' ק"ח סק"ז דתוך זמנו הוא נאמן בפקדון לומר החזרתי במגו דנאנסו ע"ש.

הרי לפי דברי האבני מילואים, טענת החזרתי נכסי מלוג נידונת כטענת החזרתי בתוך הזמן, והבעל נאמן בה רק במיגו, וכשקיים מיגו שיכול לטעון טענת נאנסו, נאמן. אך זה דווקא במיטלטלין בעין שהיו תחת ידו. אבל בכסף המצוי בחשבון בנק ודאי שאינו יכול לטעון כן. לפיכך גם בנידון זה הבעל אינו נאמן בטענתו שהאישה הסכימה שיכלו את נכסי המלוג שלה בצריכה שוטפת.

גם אם לא נדון את חלקה של האישה בתמורה שהתקבלה ממכירת הדירה הראשונה כנכסי מלוג, אלא כהלוואה לבעל גרידא, הרי שאינו נאמן בטענת פרעתי, בלא שיהיו אסמכתאות ברישומי חשבון הבנק. לכן בלא מיגו דפרעתי אינו נאמן בטענת מחילה, גם אם נחשיב את טענתו כטענת "מחלת לי".

עולה מדברינו:

בנידון זה, מאחר שהכסף שהתקבל מהמכירת הדירה הראשונה עבר במלואו לבעל ונכנס לחשבון שלו, הרי שחלקה של האישה שהוא מחצית הסכום נזקף לזכות האישה כנכסי מלוג השמורים עבורה אצל בעל, והוא אינו נאמן בטענה שהאישה מחלה לו על החוב. לפיכך הנתבע חייב להחזיר לאישה מחצית מהתמורה שהתקבלה מהדירה הראשונה, סך של כ-140,000 דולר.

מעמדה של הדירה השנייה

הדירה נרשמה על שם הבעל בלבד. כאמור, הכסף שהתקבל מהדירה הראשונה מצא את דרכו לחשבון הבנק של הבעל. אומנם אין אסמכתא שדווקא כסף זה הועבר לצורך מימון

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדירה השנייה כטענת האישה, אולם גם אין הכרח שדווקא הכסף של הבעל שימש למימון הדירה. בכל מקרה קבענו לעיל, שהאישה לא הפסידה את חלקה בתמורה שהתקבלה ממכירת הדירה השנייה, וכי סכום זה נשמר עבורה.

ביחס לטענת האישה לשותפות מלאה ושווה בדירה השנייה למרות שבחזרה המכר המקח נרשם על שם הבעל בלבד וכך גם נרשמה הדירה בטאבו בארה"ב, לטענה זו אין יסוד על פי ההלכה מאחר שעל פי ההלכה אין בעצם המגורים המשותפים בנכס משום יצירת שיתוף. מה עוד שהתנהלות הבעל בדרישתו מהאישה שלא תהיה נוכחת בסגירת העסקה, וברישום הדירה על שמו בלבד, קיימת הבעת עמדה ואמירה ברורה מצדו, שאינו מעוניין בשיתוף האישה בנכס. בלא הסכמת שני הצדדים לשותפות אין יסוד ליצירת שיתוף בין הצדדים.

בשולחן ערוך חושן משפט סימן קעו סעיף א' פסק:

השותפין שבאים להשתתף, אין השיתוף נגמר בדיבור, לומר שאם אמר: בואו ונשתתף יחד בכך וכך, שלא יוכלו לחזור בהם, ואינו מתקיים אלא בקנין. וכיון שצריך קנין, כל דבר ודבר לפי קניינו מתקיים שיתופו.

הרי שתנאי ראשון הוא כוונת השיתוף של שני השותפים, וגם לאחר שהתקיימה כוונת שיתוף, יש לעגן את ההליך בקניין, וכל דבר לפי קניינו. לפיכך בנידון זה, מאחר שהבעל רכש לבדו את הנכס מהמוכר עלינו לקבוע שהייתה כוונת שיתוף של האישה בנכס והתקיים הליך ראוי של קנין או הסכם חתום שמעמדו כקניין סיטומתא הנותן מעמד להסכמה זו.

גם ביחס לכוונת השיתוף הספציפי, המביאה את בתי המשפט להורות על היות הדירה רכוש משותף למרות שהיא רשומה על שם צד אחד בלבד עוד קודם לנישואין, היינו כשאין גילוי דעת מפורש המביע התנגדות לשיתוף, עיין פסק דינו של ביהמ"ש העליון בע"מ 1398/11 מיום י"ג טבת תשע"ג (26.12.12). מה שאין כן כאשר קיים גילוי דעת מפורש שאינו משתמע לשתי פנים, שאין בכוונת הבעל לשתף את האישה בנכס. גילוי דעת שבא לידי ביטוי בעריכת הסכם המכר, ורישום הנכס על שמו בלבד.

ביחס לאומדן הדעת לקביעת השיתוף בין בני הזוג, נציין למה שכתב בשו"ת חבלים בנעימים חלק ה' סי' לד ביחס לשאלת השיתוף בנכסי הצדדים. וז"ל השאלה שם:

"נשאלתי אם מותר לקבל צדקה, סכום חשוב מאישה עשירה בלי ידיעת בעלה, והיא עוסקת במסחר יחד עם בעלה, ובעלה סומך עליה בכל דבר".

בתשובתו הביא את ההלכה הפסוקה (יו"ד סי' רמח ס"ד) שאסור לגבאי צדקה לקחת מנשים דבר מרובה, ומבואר דדינא הכי אף אם הם נושאות ונותנות בתוך הבית, ועיין שם שלא מצא היתר לקבל מהאישה סכום גדול לצדקה. אולם בסיום דבריו כתב:

"אך נראה במדינה זו, שעל פי דין הממשלה יש לאישה חלק שוה ברכוש הבעל, וכל מי שחותם שטר נישואין יודע זאת, ועל זה הוא חותם ברצונו, הרי זו שותפות גמורה, ויכולה האישה ליתן אפילו מתנה מרובה. ואין זה ענין לדינא דמלכותא שיש דעות דמהני כמ"ש רמ"א חו"מ ס"ס עד וכן סי' רמח ס"א בצוואה ובתשובת שם אריה חו"מ סי' כ' אות ו', וכנגד זה ב"י חו"מ ס"ס כו בשם תשובת הרשב"א וש"ך סי' עג ס"ק לט ורמ"א ס"ס שסט וחתם סופר חו"מ סי' קמב, שדינא דמלכותא לאו דינא ושלא כד"ת, ועיין דברי אמת שו"ת סי' יב בענין דינא דמלכותא, דהכא שאני שכן המנהג והכל נוהגים כן וכחה ככחו".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבואר בדבריו שלא פסק כן מכוח ההלכה של דינא דמלכותא דינא, בהיותה הלכה שנויה במחלוקת ואין להוציא מהמוחזק, אלא טעמו הוא מאחר שהבעל חתם על שטר הנישואין ביודעו את החוק ואת המנהג שהכל נוהגים כך, וכבר בעת הנישואין התחייב מרצונו לשתף את אשתו ברכוש שיצבור בשותפות שווה. תשובה זו נכתבה בקנדה שבה בני הזוג נישאים גם בנשואים אזרחיים מלבד החופה וקידושין כדת משה וישראל. כנראה מתשובה זו בעת הרישום האזרחי הבעל חתם על שטר נישואין, שבו כלולה התחייבות כפי המוזכר בתשובה זו. בנידון זה, לא נטענה בפנינו טענה שכן הוא הנוהל הקיים בארה"ב ושכך עשו הצדדים. בלא התחייבות ברת תוקף לא ברורה העילה לשיתוף על פי ההלכה. יש לציין כי בהסכם הגירושין הסכימו הצדדים לפסיקת חלוקת הרכוש על פי ההלכה.

ביחס לטענה שקיים אומדן דעת לנהוג על פי הוראות החוק, יצוין למה שכתב בספר עטרת שלמה (להגרש"ש קרליץ ז"ל) ח"א עמ' שפ שהביא בירור הלכה שברר עם דודו החזון איש ז"ל, ובו פסק החזון"א ביחס לחוק הגנת הדייר, שאמנם אין לחוק תוקף על פי ההלכה, ואין לדון בזה מכח ההלכה של 'דינא דמלכותא דינא', אולם זה דווקא ביחס למקרה שהשכרת הדירה נעשתה בטרם נחקק החוק הנ"ל. אולם אם לאחר שחוק 'הגנת הדייר' נכנס לתוקפו השכיר המשכיר בסתמא ולא הזכיר דבר מהחוק יש לקבוע שבסתמא דעתם הייתה שינהגו על פי כללי החוק כל עוד לא קבעו בפירוש להיפך. וז"ל שם:

"דעת הגאון חזון איש, מאחר ששכר הדירה כשיש חוק כזה, א"כ על דעת זה שכר, דמאחר שיכול להכריח לפי החוק היה המשכיר צריך לחשוש, וע"כ השכיר על דעת זה כפי החוק על כל זכויותיו ועל כל חובותיו, מדלא התנה שהשכירות תלוי בדעתו הבלעדית, אשר לפי זה אין יכול המשכיר להוציא את השוכר למרות שהשכיר לו לזמן מסוים, אך לא דיבר בשעת ההשכרה שזה בלי הגנת הדייר, ולפי זה לא יכול לדרוש ממנו דמי שכירות גבוהים לאחר זמן השכירות ... צריך לשלם לו כפי מה שנקבע בחוק, מאחר שעל דעת זה השכיר לו".

יסוד הדברים התבאר בחזון"א בספרו חלק חו"מ (ליקוטים סי' טז סק"א) שכתב על מה שכתב הרמ"א בחו"מ סי' עג סעיף יד שפסק את דברי המרדכי שכתב שגם בישראל שהלווה לישראל הלוואה על המשכון אם המנהג שלא יוכל למכרו תוך שנה – אזלינן אחר המנהג, וכתב החזון"א:

"בדרכי משה סי' עג סק"ו פי' דברי המרדכי דדינא דמלכותא דינא חשיב כמנהג, והמלווה סתם ולא פירש זמן, דעתו כפי הנהוג עם העכו"ם". ואח"כ הביא החזון"א מה שכתב הש"ך בס"ק לט לחלק בדינא דמלכותא דינא בין דין המלכות הסותר דבר המפורש בתורתנו לבין כשאין מפורש בתורה, וכתב על זה החזון"א - "ולשון הש"ך ז"ל קשה לכווין, שאין חילוק בין דין מפורש לאינו מפורש, ואין כלל דין שאינו מפורש, שהכל מפורש בתורה. אלא שכן הוא הדין, שאם משכנו סתם, צריך בית דין לשקול את האומדן עד כמה מחל לו שלא יתבענו, ודינא דמלכותא מכרעת את האומדן. וכיון דמורגל אצלינו דינא דמלכותא דינא, אף שזה רק בתנאים מיוחדים, מ"מ זה משפיע על בני אדם לסמוך בסתמא על שיעור שהם דנים בו, וזו כוונת הראב"ד בש"ך ס"ק לו, ונמצא שאנו דנין בדיננו, ולא בדיניהם".

כעין סברת החזון"א כתב בשו"ת מנחת יצחק ביחס לחוק הגנת הדייר, עיי"ש בחלק ב' סי' פו שכתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"כיון שעדיין החוק בתוקפו, וכבר קבלו עליהם החוק מרצונם, א"כ מי ששוכר דירה שוכר ע"ד החוק, וא"כ אם המשכיר לא היה מרוצה לזה, היה לו להתנות באופן היותר מועיל שלא יחול החוק על זה, וכה"ג איתא בתשובת מהר"ש ח"ו סי' י"ט עיי"ש".

וכן בפד"ר חלק טז עמ' 312 הובא פסק דין מבית הדין האזורי בירושלים בהרכב הדיינים נ"ע הגר"י עדס הגר"ב ז'ולטי והגר"ש אלישיב, שבו כתבו:

"אם השכירות הייתה בזמן שהיה כבר קיים חוק הדייר, הרי ברור שאדעתא דהכי הייתה השכירות, שהמשכיר לא יוכל להוציא את השוכר מהדירה גם לאחר תום תקופת השכירות שכתבו בחוזה השכירות, כיון שהמשכיר ידע שקיים חוק הדייר שאינו יכול להוציא את השוכר. ומה שהזכירו בחוזה זמן קצוב לשכירות היינו במקרה שיתבטל חוק הדיירות, שהשכירות קיימת עד זמן הקצוב, אבל כל זמן שחוק הדיירות קיים, אדעתא דהכי השכיר לו שלא יוכל להוציאו לעולם כפי מנהג המדינה, ובהלכות שכירות מבואר בהרבה מקומות שהכל כמנהג המדינה".

בהתאם לאמור, גם בנידון זה אילו הצדדים היו קונים דירת מגורים בסתמא, היה בסיס לקבוע שבסתמא כוונתם הייתה, להיות שותפים בהתאם לנוהג ולפסיקה האזרחית המקובלת. אבל כשהבעל מצא לנכון למנוע מאשתו להיות חלק מהליך סגירת העסקה, והשלמת הרכישה מול המוכר נעשתה על ידו בלבד כאשר המוכר רואה בו בלבד את הקונה האחראי לפירעון התשלום, וכמו כן רישום הנכס נעשה על שמו בלבד מתוך ידיעה מוקדמת של האישה על כך. הרי שאין זו רכישה בסתמא, כאמור בפוסקים הנ"ל לעניין שכירות מוגנת בסתמא. לפיכך בנידון זה אין עילה להוציא את הנכס מבעלותו הבלעדית של הבעל.

דמי שימוש

ביחס לדרישת הנתבע לחייב האישה בדמי שימוש בגין המגורים בדירת המגורים הרשומה על שם הבעל, נכתב בפרוטוקול הדיון הראשון (בסופו שורות 207-203) כדלהלן:

"ב"כ הבעל: אני מבקש להבהיר: הם מורחים את ההליך, אנו שומרים על זכותנו לדמי שימוש ראויים על התקופה שהיא משתמשת לבד בדירה.

ב"כ האישה: יש הסכם.

ב"כ הבעל: הכוונה אינה למצב שהם מורחים את הזמן.

ב"כ האישה: ההסכם מדבר עד סיום ההליכים בארה"ב!

גם בסיכומי הטענות הבעל ביקש לחייב את האישה בדמי שימוש והאישה בקשה לדחות את הבקשה.

להלן העתק מהסכם הגירושיין:

25.2 לאישה תהיה זכות זמנית של שימוש ומגורים בלעדיים במעון של בני הזוג מהנישואין ב... עד שישים ימים לאחר ההכרעה הסופית של כל הנושאים שהועמדו בפני ביהמ"ש הסופרים של מדינה פלונית...

25.3 הבעל יורשה להיכנס למעון בני הזוג בזמן הנישואין... ויורשה להוציא את כל המטלטלין של הבעל... אך לא מכשירים ביתיים, ריהוט...

25.4 במשך תקופת השימוש והמגורים... תשמור האישה על מעון בני הזוג... הבעל שומר על זכות התביעה... בנוגע לנזק, הזנחה, שימוש לרעה...

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הסכם זה מעניק לאישה זכות זמנית של שימוש ומגורים בלעדיים בדירת המגורים, וקובע זכות תביעה בנסיבות של נזק, הזנחה, שימוש לרעה ורשלנות. עולה בבירור מההסכם שהזכות למגורים בלעדיים בדירה היא ללא תשלום דמי שימוש, שאם לא כן היה נחוץ לקבוע בהסכם את דמי השימוש. קביעת רשימה פרטנית בהסכם הקובעת את העילות לחיובי התשלום מוכיחה בבירור שאין חיוב תשלום על עצם המגורים בבית, שאם לא כן הדבר היה חייב להירשם בפירוט. כידוע, הצדדים ערכו את ההסכם לאחר שיקול דעת, ובחינה מדוקדקת באמצעות עורכי דין שעברו על כל תג ותג. לפיכך השמטת חיוב תשלום דמי שימוש מוכיחה כאמור, שהזכות למגורים עד לסיום ההליכים הינה ללא תשלום.

מסקנות

- א. הנתבע חייב לשלם לתובעת את הסכום הנקוב בשטר הכתובה, עיקר ותוספת, שהוא מאתיים זוו ועוד מאתיים זקוקים, שהם בערך של 4.8 ק"ג כסף צרוף כפי שוויים ביום התשלום.
- ב. הנתבע חייב לשלם לתובעת מחצית מהסכום שהתקבל ממכירת הדירה הראשונה, שהוא בסך של 140,000 דולר.
- ג. הדירה השנייה הרשומה על שם הנתבע בלבד נשארת בבעלותו הבלעדית, והוא אינו חייב בתשלום לתובעת בגין נכס זה.
- ד. האישה אינה חייבת כל סכום שהוא בגין הסכם ההלוואה של הנתבע עם הוריו.
- ה. מגורי האישה בדירה השנייה בפרק הזמן הקבוע בהסכם אינם מחייבים אותה בתשלום דמי שימוש ראויים.
- ו. על הנתבע להמציא לביה"ד תוך 15 יום תדפיס חשבון הבנק שלו לחודש מאי 2007.
- ז. ניתן לפרסם את פסק הדין באמצעות הנהלת בתי הדין לאחר השמטת כל פרט מזהה. ניתן ביום ג' באב התשע"ז (26/07/2017).

הרב דוד מלכא

הרב שלמה תם

הרב אוריאל לביא – אב"ד